

MEGEMLÉKEZÉS EGY HUMANISTÁRÓL

Julien Cain (1887-1974)

1974. október 10-én Párizsban, 87 esztendőskorában elhunyt Julien CAIN, a nemzetközi könyvtártudomány kiemelkedő képviselője, a huszadik századi Európa reneszánsz egyénisége.

Párizsban szerzett bölcsészdiplomát 1911-ben, ezután évekig történelmet tanított. Az első világháború után elhagyta a tanári pályát, hogy egész életét a kultúra legszélesebben értelmezett művelésének szentelje. 1930-ban került a Bibliothèque Nationale élére, de a nemzeti könyvtár vezetése mellett az ország politikai életében is jelentős szerepet vállalt: a Tájékoztatásügyi Minisztérium főtájtára volt. 1940-ben, a németek bevonulása után a Vichy-i kormány leváltotta, 1941-ben a németek letartóztatták, bebörtönözték, majd Buchenwaldba deportálták. Csodálatraméltó nyugalommal, türelemmel viselte balsorsát, s amikor a tragikus korszak lezárult, szerényen visszatért a rue de Richelieu-be. 1945-től haláláig folytatta azt a rendkívül gazdag, mély humánnummal telt tevékenységet, amelyet ifjúkorában kezdett el. Mint André CHASTEL írja /"Julien CAIN est mort. Un serviteur de l'Etat et de la culture" - Julien CAIN meghalt. Az állam és a kultúra odaadó híve./ utolsó beszélgetésükre visszaemlékezve, CAIN azt mondotta: "az életemet a barátságoknak szenteltem ...". Számára a "barátság" szó mindent jelentett: nemcsak az embereket, hanem az élet, a kultúra, a könyvek, a művészet, a haza, a világ iránti szenvedélyes érdeklődést és szeretetet. Hosszu élete folyamán mindig szívesen vállalta a terhes és felelősségteljes feladatokat; egyszerre tudott figyelni az elvégzendő munkára és az emberekre. Minden érdekelt, mindent meg akart ismerni. Hosszu éveken át minden este a színházban lehetett látni. Csodálatos érzéke volt a tehetségek felismerésében, barátai közé tartozott Francois MAURIAC, Georges DUHAMEL, CHAGALL és ARAGON is.

"Szenvedélyem a szervezőmunka" - mondotta nemegyszer. Rendkívüli, tévedhetetlen érzéssel fordult a társadalmi élet általános problémái és a kultúra felé. Neve szinte fogalomná vált hazájában óriási szervező tevékenysége révén - CAIN talán észre sem vette, nem ismerte a hiuságot. Az UNESCO-ban, ahol 1958 óta képviselte Franciaországot, különösen jelentős szerepet töltött be. A kultúra nemzetközi felvirágzásának nyitánya Julien CAIN nevéhez is fűződik.

Pályáját - a tanítás mellett - művészeti tanulmányokkal kezdte. Ehhez a vonzalmához élete végéig hű maradt, ez az elhivatottság tel-

jesedett ki könyvtárigazgatói munkássága alatt. Tevékenysége a vezetés, a nevelés, az újjáalakítás és átszervezés művészetének példája.

1968-ban "Tevékeny humanizmus" címmel tanulmánykötetet állítottak össze Párizsban Julien CAIN 80. születésnapja tiszteletére, Marc CHAGALL illusztrációival.* A kötet előszavában Etienne DENNERY, a Bibliothèque Nationale főigazgatója /előbb nagykövet/ írta, hogy ez a munka Julien CAIN barátainak és régi munkatársainak kezdeményezésére készült: szeretetük, tiszteletük tanubizonyossága. A kötet hiven mutatja be CAIN gazdag egyéniségét, mélységes emberszeretetét, rendkívül széles érdeklődési körét, emberfeletti szorgalmát és aktivitását. Irodalom és művészet, történelem és társadalom, hazája és az emberiség ügye - minden alapvető kérdés foglalkoztatta, elsősorban azonban a könyvtár, a nemzeti könyvtár jövője. Szinte minden kulturális szervezettel állandó "hivatalos" és személyes, emberi kapcsolatot tartott /Levéltárosi Főiskola, Történelmi Bizottság, Múzeumok Tanácsa, Irodalmi Alap, rádió, televízió stb./. Számos tisztséget töltött be a nemzetközi és a francia szellemi életben is: az UNESCO Nemzetközi Dokumentációs, Könyvtárügyi és Levéltárügyi Tanácsadó Bizottságának elnöke, a Könyvtárosegyesületek Nemzetközi Szövetségének alelnöke, a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség alelnöke, az UNESCO Francia Nemzeti Bizottságának elnöke, a Jacquemard-André Múzeum igazgatója, a Második Világháborús Bizottságban a deportálás történetével foglalkozó bizottság elnöke volt. 1952 óta a Francia Akadémia tagja.

Julien CAIN több mint harminc esztendőn keresztül volt a francia nemzeti könyvtár, a párizsi Bibliothèque Nationale igazgatója. Ez a tisztség azonban nem hivatalos jelentett számára, hanem állandó küzdelmet, mozgást, keretet sokszínű és sokrétű tevékenysége számára. A könyvtárban ő teremtette meg azt a sajtósági kiállítási formát, amely jelentős szellemi áramlatokat vagy egy-egy nagy alkotót - író, képzőművészt - mutat be. Ilyen volt a BALZAC-, ZOLA-, BAUDELAIRE-kiállítás. Ezt a kezdeményezést külföldön is átvették és "type Bibliothèque Nationale"- illetve "type Julien CAIN"-nek nevezték.

Eredményes küzdelmet vívott a könyvtári épületek modernizálásáért. "Az olvasók - írja megemlékezésében Albert LAPRADE építész -, akik a század eleje óta látogatják a francia könyvtárakat, és különösen a Bibliothèque Nationale-t, képesek igazán megérteni, hogy milyen nagy hálával tartoznak Julien CAIN-nek." Jelentős szerepet töltött be a párizsi Könyvtári Központ megszervezésében is.

1880 és 1930 között senki sem gondolt a Bibliothèque Nationale modernizálására. 1867-ben a könyvtárat kilencszázezer kötet számára tervezték, hatvan év múlva az épület - természetesen - már szűknek bizonyult a kb. négymillió kiadvány számára. Különleges vezetői tehetség - sokszor diplomáciai érzék is - kellett ehhez a feladathoz.

* Humanisme actif. Mélanges d'art et de littérature offerts à Julien CAIN. /Publ.: André MASSON./ Lithographie de /Marc/ CHAGALL. Eau-forte d'André DUNOYER de Segonzac. Paris 1968. Vol.1-2.

Teljesen át kellett alakítani a régi épületeket, harcolni minden egyes négyzetméterért. 1932-ben a könyvtár átépítésének feltételei végre megvalósultak. Az első lépés a Labroust-féle raktár kibővítése volt. Ezt a munkát úgy kellett elvégezni, hogy az építkezés idején egyetlen napra se szakítsák meg a forgalmat, a raktárban lévő könyveknek a helyükön kellett maradniuk. Az alagsori szintek kialakítása mintegy huszezer polcfolyómétert eredményezett. A könyvtár technikai berendezéseit is modernizálták: a régi kézi felvonókat villamos árammal működő könyvlifttek váltották fel, a kériolapok gyors továbbítására az egész raktárat behálózó csőpostát szereltek fel, a fűtést és a szellőztetést is korszerűsítették. Az építkezésnek ezt az első részét 1935-ben fejezték be. A munkálatok folytatását a második világháború húsította meg. A háború után szükségmegoldásokkal igyekeztek lépést tartani a könyvanyag növekedésével. A könyvtár fejlesztésére négyszázmilliós hitelt kaptak, így 1954-ben ismét megindulhattak a munkálatok. A további bővítés már csak ráépítéssel vált lehetővé. Az új szintek elrendezése lényegében azonos a régiekével, csak az összeköttetés rendszerében történt változás. A középső folyosón tíz új könyvfelvonót helyeztek üzembe, a könyvek további szállítására szállítószalagok szolgálnak, a rendszert telefonösszeköttetés egészíti ki, így a részlegek közti érintkezés időtartamát ismét jelentősen csökkenthették. A gyűjtemények újbóli csoportosítása kb. 25 évi gyarapodás számára biztosít helyet, és egy teljes szint marad a további növekedés számára is. Julien CAIN áldozatos munkája, harca nélkül nem valósulhatott volna meg ez a hatalmas átalakítás.

Jules ROMAINS így irt barátjáról annak 80. születésnapján: "Az a benyomása róla az embernek, hogy mindig kész számolni mindennel az életben, ami előre nem látható, ami leküzdhetetlen, ami megoldhatatlan ... úgy tekintek Julien CAIN-re, mint egyikére azon kevés bölcseneknek, akik még élnek, egy olyan korszakban, amikor szinte minden ellentétesnek tűnik a bölcsességgel."

Merkovits Györgyi

